

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

KIEMELTEN KÖZHASZNÚ SZERVEZET

(1054 BUDAPEST, BAJCSY-ZSILINSZKY ÚT 36-38. I. 12.)

2004. ÉVI KÖZHASZNÚ JELENTÉSE

Budapest, 2005. április 21.

Kószeg Ferenc
elnök
Magyar Helsinki Bizottság

P.H.

Statisztikai számjel: 19013983919954901

1 9 0 1 3 9 8 3 9 1 9 9 5 4 9 0 1

Statistikai számjel

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
Közhasznú Társadalmi Szervezet
Közhasznú Egyszerűsített éves beszámoló MÉRLEGE
Eszközök (aktívák)

Az üzleti év mérlegfordulónapja: 2004.12.31 (év. hó. nap)

Adatok e Ft-ban

Ssz	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) módosításai	Tárgyév
a.	B	C	D	E
01.	A. Befektetett eszközök (02.+04.+06. Sor)	2859		1956
02.	I. Immateriális javak	162		160
03.	02. sorból: Immateriális javak érték helyesbítése			
04.	II. Tárgyi eszközök	2697		1796
05.	04. sorból: Tárgyi eszközök érték helyesbítése			
06.	III. Befektetett pénzügyi eszközök			
07.	06. sorból: Befektetett pénzügyi eszközök érték helyesbítése			
08.	B. Forgóeszközök (09.+10.+11.+12.sor)	33318		46467
09.	I. Készletek			
10.	II. Követelések	3641		3959
11.	III. Értékpapír			
12.	IV. Pénzeszközök	29677		42508
13.	C. Aktív időbeli elhatárolások	0		0
14.	Eszközök összesen (01.+08.+13. Sor)	36177		48423

Keltezés: Budapest, 2005.04.06.

a szervezet vezetője
(képviselője)

P.H.

1 9 0 1 3 9 8 3 9 1 9 9 5 4 9 0 1

Statistikai számjel

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
Közhasznú Társadalmi Szervezet

Közhasznú Egyszerűsített éves beszámoló MÉRLEGE
Források (passzívák)

Az üzleti év: 2004.12.31.(év/hó/nap)

Adatok e Ft-ban

Ssz	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) módosításai	Tárgyév
a.	B	C	D	E
15.	D. Saját tőke (16+18+19+20+21+22+23 sor)	30949		37323
16.	I. Jegyzett Tőke	15463		15463
17.	II. Tőkeváltozás/ eredmény	11626		15486
18.	III. Lekötött tartalék			
19.	IV. Értékelési tartalék			
20.	V. Tárgyévi eredmény közhasznú tevékenységből	+3860		+6374
21.	VI. Tárgyévi eredmény szervezeti tevékenységből			
22.	E. Céltartalékok			
23.	F. Kötelezettségek (26+27+28 sor)	5228		11100
24.	I. Hátrasorolt Kötelezettségek			
25.	II. Hosszú lejáratú kötelezettségek			
26.	III. Rövid lejáratú kötelezettségek	5228		11100
27.	G. Passzív időbeli elhatárolások	0		0
28.	Források Összesen (15+24+25+29 sor)	36177		48423

Keltezés: Budapest, 2005.04.06.

a szervezet vezetője
(képviselője)

P.H.

1 9 0 1 3 9 8 3 9 1 9 9 5 4 9 0 1

Statistikai számjel

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

Közhasznú Társadalmi Szervezet
Közhasznú Egyszerűsített éves beszámoló
Eredménykimutatás

Az üzleti év mérleg fordulónapja: 2004.12.31 (év/hó/nap)

Adatok e Ft-ban

Ssz	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) módosításai	Tárgyév
a.	B	C	d	E
A.	Összes közhasznú tevékenység bevétele	128837		149862
1.	Közhasznú célra, működésre kapott támogatás	117313		139397
a.	Alapítótól			
b.	Központi költségvetésből			
c.	Helyi önkormányzattól			
d.	Egyéb	11524		
	Ebből 1 %-os	241		389
2.	Pályázati úton elnyert támogatás			
3.	Közhasznú tevékenységből származó bevétel	10191		9889
4.	Tagdíjból származó bevétel			
5.	Egyéb bevétel	1092		187
B.	Szervezeti tevékenység bevétele	0		0
C.	Összes bevétel	128837		149862
D.	Közhasznú tevékenység ráfordításai	124977		143488
	Anyagi jellegű ráfordítások	105936		120067
	Személyi jellegű ráfordítások	14682		19522
	Értékcsökkenési leírás	1560		1789
	Egyéb ráfordítások	42		28
	Pénzügyi műveletek ráfordításai	2658		2082
	Rendkívüli ráfordítások	99		0
E.	Szervezeti tevékenység költségei	0		0
	Anyagjellegű ráfordítások			
	Személyi jellegű ráfordítások			
	Értékcsökkenési leírás			
	Egyéb ráfordítások			
	Pénzügyi műveletek ráfordításai			
	Rendkívüli ráfordítások			
F.	Összes ráfordítás	124977		143488
G.	Adózás előtti szervezeti eredmény (C-F)	+3860		+6374
H.	Adófizetési kötelezettség	0		0
I.	Tárgyévi szervezeti eredmény (G-H)	+3860		+6374
J.	Tárgyévi közhasznú eredmény (A-D)	+3860		+6374

Keltezés: Budapest, 2005.04.06.

a szervezet vezetője
(képviselője)

P.H.

- 1) A Magyar Helsinki Bizottság 2004. évi számviteli beszámolóját külső könyvelő cég készíti.
- 2) A Bizottság költségvetési támogatást 2004. évben nem kapott.
- 3) Az Egyesület vagyoni felhasználásában veszteség nem keletkezett. A Szervezet működése eredményes volt, melyet az Egyesület nem bontott meg.
- 4) Kapott támogatások összege:

ADOMÁNYOZÓ	2004
Nyílt Társadalom Intézet (Open Society Institute) – Intézményi támogatás a Bizottság emberi jogvédő tevékenységéhez	20 246 515,- Ft (100 000,- USD)
Soros Alapítvány Emberi Jogi és Korrupcióellenes Program – „Az emberi jogok védelmét erősítő 2003-2004-es program” (személyi kifizetések)	9 870 000,- Ft ¹
Európai Menekültügyi Alap – „Jogi segítségnyújtás nemzetközi védelemre szorulóknak” program	1 725 205,- Ft ² (7 027.31 EUR)
ENSZ Menekültügyi Főbiztossága – „Menedékkérők Hatékony Jogvédelme” program	44 756 518,- Ft
ENSZ Menekültügyi Főbiztossága – „Regionális Menedékjogi Jogklinika (LARC) Program”	22 068 449,- Ft
Európai Közösség Phare Access 2002 program – „A fogvatartás emberi jogi megfigyelése Magyarországon”	6 542 589,- Ft
Európai Közösség EIDHR-program – „A kínzás megelőzése Közép- és Kelet-Európában” (a Bolgár Helsinki Bizottság partnereként)	9 111 916,- Ft (37 138.44 EUR)
Egyesült Királyság Külügyminisztériuma Emberi Jogi Projekतालapja – „Az előzetes letartóztatottak jogai érvényesülésének és a fogvatartás körülményeinek javítása a rendőrségi fogdáknak és büntetés-végrehajtási intézetekben”	9 522 196,- Ft ³ (25 175,75 GBP)
Holland Külügyminisztérium MATRA Program – „Büntetőjogi Segítségnyújtási Program”	17 723 192,- Ft
Európai Közösség Ifjúsági Program Action 5 – „IV. nemzetközi menedékjogi jogesetmegoldó verseny” (a Slovenska Filantropija partnereként)	699 714,- Ft
Európa Tanács Európai Ifjúsági Alapítvány – „IV. nemzetközi menedékjogi jogesetmegoldó verseny”	3 362 242,- Ft
Nemzetközi Visegrád Alapítvány – „IV. nemzetközi menedékjogi jogesetmegoldó verseny”	1 056 815,- Ft ⁴ (4 277.47 EUR)
European Council on Refugees and Exiles (ECRE) – támogatás a LARC program partnerei számára szervezett forrásteremtési programhoz	448 776,- Ft
Európai Bizottság Magyarországi Delegációja – „Tisztességes és hatékony menedékjogi eljáráshoz való hozzáférés biztosítása”	1 368 377,- Ft ⁵ (5640 EUR)
Belügyminisztérium „Együtt a Belüggyel” (a Menedék Egyesület partnereként)	1 243 750,- Ft ⁶
Nemzeti Civil Alapprogram (Nemzetközi civil kapcsolatos és európai integráció kollégiuma) – A Magyar Helsinki Bizottság részvétele a Menekültek és Száműzöttek Európai	1 000 000,- Ft

¹ Az összeg nem került jóváírásra a Magyar Helsinki Bizottság számláján. A kifizetések lebonyolítása közvetlenül a Soros Alapítványtól történik.

² Az adomány a 2004-es adóévben nem került felhasználásra.

³ A program kiadásait közvetlenül a Brit Nagykövetség fizette ki a Magyar Helsinki Bizottság által kiállított számla alapján.

⁴ Az adományból 229 343,- Ft 2003-ban került kifizetésre, 2004-es adóévben elköltött összeg 827 472,- Ft.

⁵ A program megvalósítására 2003-ban került sor; 2004-ben a végső pénzügyi részlet került átutalásra.

⁶ Utólagosan finanszírozott program, a program megvalósítására 2003-ban került sor.

Tanácsának (ECRE) munkájában	
Nemzeti Civil Alap (Országos Kollégium) – működési támogatás	4 000 000,- Ft
Szerencsejáték Rt. – „A Magyar Helsinki Bizottság munkáját bemutató többnyelvű kötet kiadása”	2 950 000,- Ft
SZJA 1%	388 575,- Ft
Fischer Ádám magánadományozói támogatása	600 000,- Ft
Igazságügyi Minisztérium – Jogi Segítségnyújtó Szolgáltatás	365 700,- Ft
Egyéb támogatás (nemzetközi konferenciák utazási ktg.-e, árfolyamnyereség, kamatbevétel)	682 300,- Ft
Összesen	159 732 829,- Ft

- 5) A Magyar Helsinki Bizottság tisztségviselői közül Kőszeg Ferenc, és dr. Pardavi Márta kapott munkabér jellegű juttatást, melynek havi bruttó összege: 53 000,-Ft/hó/fő.
- 6) A Bizottság kiemelten közhasznú tevékenysége a Khtv. 26. § c. pontja alapján, hogy
11. elősegítse a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének megvalósulását,
 12. fellépjen az emberi és állampolgári jogok védelmében,
 13. támogassa a magyarországi és határon túli nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak teljes körű érvényesülését.

E célok és feladatok megvalósítása érdekében a Bizottság ingyenes jogi tanácsadást, szükség esetén jogi képviselést biztosít azoknak a személyeknek és csoportoknak, akiknek és amelyeknek emberi, közösségi jogait sérelem érte; érdekükben fellép a nyilvánosság előtt is.

- 7) A Magyar Helsinki Bizottság 2004. évi tevékenységének leírását lásd külön mellékletben.

Budapest, 2005. április 21.

Kőszeg Ferenc
Elnök
Magyar Helsinki Bizottság

A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG TEVÉKENYSÉGE 2004-BEN

A Magyar Helsinki Bizottság 1989-ben alakult, kiemelkedően közhasznú egyesület. A Nemzetközi Helsinki Szövetség (International Helsinki Federation) magyar tagszervezete, a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsának (European Council on Refugees and Exiles) tagja.

Szervezetünkről részletes tájékoztatást nyújt honlapunk: www.helsinki.hu

CÉLJAINK

A Magyar Helsinki Bizottság figyelemmel kíséri a nemzetközi emberi jogi dokumentumokban biztosított emberi jogok magyarországi érvényesülését, és a közvélemény tájékoztatása mellett jogi segítséget nyújt azoknak, akinek emberi jogait a hatóságok megsértették. Erőfeszítéseket tesz, hogy a hazai jogszabályokban következetesen érvényesüljenek az emberi jogi normák. Működési területén elősegíti a jogi oktatást és továbbképzést Magyarországon és a régióban. Tevékenységének két fő területe a menekültek és a más nemzetközi egyezmények alapján oltalomra szoruló külföldiek jogainak védelme, továbbá a rendvédelmi szervek és az igazságszolgáltatás működésének nyomon követése. Megkülönböztetett figyelmet fordít a fogva tartottak helyzetére, a védelemhez való jog és a törvény előtti egyenlőség elvének tényleges érvényesülésére.

A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG PROGRAMJAI 2004-BEN

2004-ben a Magyar Helsinki Bizottság több szinten hozzájárult az emberi jogok magyarországi érvényesülésének fejlődéséhez.

Meggyőződésünk, hogy feladatunkat úgy tudjuk leghatékonyabban ellátni, ha a jogi segítségnyújtó és emberi jogi megfigyelő programok közvetlen gyakorlati hatásait a jogérvényesülést kutató, valamint jogi reformokat ösztönző programok eredményeivel kombináljuk. A jogi segítségnyújtás konkrét szintjére tehát rá kell épülnie egy absztraktabb, a jogrendszer fejlődését a jogalkotás befolyásolása révén előmozdító feladatkörnek, továbbá olyan oktatási-kutatási tevékenységeknek, amelyek a gyakorlati jogi segítségnyújtásban részt vevők munkájának hatékonyságát növelik.

A Bizottság számos területen együttműködött a közép-európai régió, illetve Európa más emberi jogi szervezeteivel, különösen az Emberi Jogok Nemzetközi Helsinki Szövetsége (International Helsinki Federation for Human Rights, IHF) valamint a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsa (European Council on Refugees and Exiles, ECRE) tagszervezeteivel. A Bizottság a közép-európai tagszervezetek képviselőjeként részt vett az ECRE Végrehajtó Bizottságában. A Bizottság elnökét az IHF 2004. novemberi közgyűlése megválasztotta az IHF végrehajtó bizottságának tagjává.

Egyes területeken – részben az európai uniós csatlakozásból fakadó közös érdekek miatt – még szorosabbra fűztük a régióbeli partnerszervezeteinkkel az együttműködést azért, hogy közös programokban vettünk részt vagy közösen léptünk fel a nemzeti vagy európai jogalkotás befolyásolása céljából.

A tevékenységi területeinkhez kapcsolódó észrevételeinket, illetve aggályainkat képviseltük különböző nemzetközi civil és kormányközi fórumok előtt.

Az alábbiakban röviden ismertetjük a Bizottság 2004-ben végzett tevékenységét és elért eredményeit. Az összefoglaló az egyes programok eredményeiről szóló részletes tartalmi beszámolókat alapján készült.

A Magyar Helsinki Bizottság munkatársai 2004-ben:

- Farkas Lilla, ügyvéd (Emberi Jogi Tanácsadó Iroda)
- Gál Anikó, pénzügyi asszisztens
- Gyulai Gábor, országinformációs munkatárs (Menedékkérők hatékony jogvédelme program)
- Kádár András Kristóf, ügyvéd, programkoordinátor (Büntetőjogi segítségnyújtó program)
- Kárpáti József, ügyvéd (Emberi Jogi Tanácsadó Iroda)
- Boyan Konstantinov, regionális program koordinátor (Regionális Menedékjogi Jogklinika Program)
- Kőszeg Ferenc, a Bizottság elnöke
- Németh Dóra, adminisztratív asszisztens
- Pardavi Márta, jogász, programigazgató
- Pohárnok Barbara, jogász, programkoordinátor (Menedékkérők hatékony jogvédelme program)
- Somogyi János, ügyvéd (az Emberi Jogi Tanácsadó Iroda vezetője)
- Szabó Tímea, regionális program munkatárs (Regionális Menedékjogi Jogklinika Program)
- Tari Attila Barnabás, ügyvéd, programkoordinátor (Menedékkérők hatékony jogvédelme program)
- Tóth Balázs, jogász, programasszisztens (Büntetőjogi segítségnyújtó program)
- Vinnai Edina, jogász, programasszisztens (Büntetőjogi segítségnyújtó program)

A Bizottság munkáját 2004-ben több önkéntes gyakornok is segítette:

- Fiona McKinnon (USA)
- Erdélyi Katalin (Magyarország)
- Andrea Reyna (USA)
- Andrea Matolcsi (USA)
- Greg Csiszár (Kanada)
- Kristóf Semjén (Franciaország)

A Bizottság munkatársainak feladata a Bizottság különböző programjainak koordinálása, a szervezet munkatervéből következő feladatok végrehajtása. A Bizottság irodáját a Magyar Helsinki Bizottság elnöke irányítja, a munkaszervezet vezetője a programigazgató.

1. Jogi segítségnyújtó programok

A Magyar Helsinki Bizottság jogi segítséget nyújt a hozzá fordulóknak: mindenekelőtt a hatóságok által elkövetett jogsértések áldozatainak, a fogvatartottaknak és a nemzetközi szerződések alapján védelemre szoruló külföldieknek.

Miután a Bizottság 2003-2004-ben figyelemmel kísérte az államilag finanszírozott jogi segítségnyújtó rendszer megreformálása céljából létrehozott „nép ügyvédje” rendszer jogszabályi előkészítését, és a jogszabály-alkotási folyamat során több alkalommal észrevételeket, javaslatokat fogalmazott meg, 2004. szeptemberében a Bizottság – élve a törvény civil szervezetek részére biztosított lehetőségével – hivatalosan is bejelentkezett a jogi segítségnyújtó szervezetek közé. Az IM Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálatát által vezetett nyilvántartásban a Bizottság a jogi segítségnyújtást szakterületére korlátozottan és havonta legfeljebb 5 ügyben vállalja: jogi segítő szervezetként – a Bizottsággal együttműködő ügyvédekén keresztül – menedékjogi eljárásokban, egyes idegenrendészeti eljárásokban (kiutasító határozat elleni felülvizsgálati kérelem és az idegenrendészeti őrizetben lévők ügyei), valamint a fogvatartottak jogszabályban biztosított jogainak érvényesítése terén nyújt jogi segítséget.

1.1. Emberi Jogi Tanácsadó Iroda

Az 1995. február óta működő program keretében a jogi segítség a szóbeli tanácsadástól a beadványok előkészítésén át a jogi képviselőig terjed. Kiemelt fontosságúak a rendőri bántalmazással kapcsolatos ügyek: sértetti képviseletet biztosítottunk a bántalmazások áldozatainak, és gyanúsított képviseletet azoknak a bántalmazottaknak, akik ellen a rendőrség – hivatalos személy elleni erőszakra hivatkozva – feljelentést tett. Igen sok fogva tartott fordult hozzánk a fogvatartás körülményeivel kapcsolatos panaszokkal. A rendőri bántalmazással, fogva tartással kapcsolatos ügyeken túl a Tanácsadó Iroda számos esetben nyújt segítséget külföldi ügyfeleknek különböző idegenrendészeti (kiutasítás, tartózkodási engedélyek, munkavállalás, bevándorlás) és menedékjogi eljárások során. A lakosság részéről a legkülönbözőbb ügyekben érkeznek megkeresések az igazságszolgáltatással és a hatóságok (rendőrség, önkormányzatok) működésével kapcsolatban tapasztalt sérelmek tárgyában.

Az Emberi Jogi Tanácsadó Irodával kapcsolatba kerülő ügyfelek száma 2003-ig évente átlagosan 450 volt. 2004-ben az ügyfélforgalom jelentősen megnövekedett: az év során 569 új ügyben nyújtottak a Bizottság által megbízott ügyvédek jogi tanácsot, illetve vállaltak jogi képviseletet.

2004-ben a programot a Soros Alapítvány és a Nyílt Társadalom Alapítvány (Open Society Institute), illetve az Európai Közösség támogatta.

Családegyesítési ügyek

2004-ben a Bizottság ügyvédei több alkalommal vállaltak jogi képviseletet a családegyesítés kérdésével összefüggő stratégiai fontosságú perekben. Az Emberi Jogi Tanácsadó Irodát az elmúlt években egyre növekvő számban keresték fel olyan külföldiek – elutasított menedékkérők, volt befogadottak, határon túli magyarok -, akiket annak ellenére, hogy magyar állampolgár házastárs- vagy élettársuk van, magyar állampolgár gyermekeik vannak a kiutasítás veszélye fenyegetett. A magyar idegenrendészeti szabályozás és a jogalkalmazói gyakorlat ugyanis - az Alkotmány és több nemzetközi jogi dokumentum rendelkezései ellenére - csak abban az esetben van tekintettel családi élethez való jogra, a család egységére, ha a külföldi családtag jogszerűen tartózkodik az országban.

- A családi élethez való jog idegenrendészeti kontextusban való érvényesülésével kapcsolatos stratégiai pereskedés során a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje eredményesen képviselte két magyar állampolgár házastársal bíró elutasított menedékkérő ügyét a Fővárosi Bíróság előtt. Az államigazgatási eljárási törvény humánus eljárást előíró alapelvére hivatkozva a bíróság hatályon kívül helyezte a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal határozatát, és új eljárásra utasította a menekültügyi hatóságot. Az megismételt eljárás keretében az egyik ügyfelet befogadottnak ismerték el, míg a másik a 2004 nyarán nyitva álló ún. idegenrendészeti amnesztia-rendelet alapján családegyesítési tartózkodási engedélyt kapott.
- A Bizottság további három olyan ügyben is nyújtott jogi segítséget, ahol magyar állampolgár feleséggel bíró, azonban az országban jogszerűtlenül tartózkodó külföldi tartózkodási engedélyhez való joga volt a központi kérdés. Az első ügyben a Bizottság ügyvédje sikeres volt, míg a másik két ügyben a Legfelsőbb Bíróság jogegységi döntésére vártunk. A Bizottság ügyvédje jogi érvelésében részletesen hivatkozott az Európai Emberi Jogi Bíróság és az Európai Közösségek Bírósága esetjogára.

Részben a Helsinki Bizottság tevékenységének köszönhetően az idegenrendészeti törvény 2004. áprilisi módosítása az országban jogszerűtlenül tartózkodó migránsok egyes csoportjai részére három hónapos türelmi időt biztosított jogállásuk rendezésére. A kedvező jogszabályi lehetőségek következtében a Bizottsághoz igen sokan fordultak jogi segítségért, a családegyesítési ügyek száma elérte az ötvenet. A parlamenti ellenzék ellenállása következtében azonban nem sikerült elérni, hogy magyar állampolgár kiskorú nem magyar állampolgár szülője védelmet élvezzen a kiutasítással szemben.

Vajdasági magyarok

A Bizottság évek óta aggodalommal figyelte azoknak Szerbiából, a Vajdaságból Magyarországra menekült általában magyar anyanyelvű embereknek a sorsát, akik korábban menedékes vagy befogadott státuszt kaptak, a háborús helyzet elmúltával azonban védelmük megszűnt. Olyan emberekről volt szó, akik éveken – némelyikük több, mint tíz éven - át menekülttáborban vagy közösségi szálláson éltek, a magyarországi letelepedés feltételeivel (lakás, megélhetés) nem rendelkeztek, szülőföldjükön viszont mindenüket elvesztették, oda visszatérni nem tudtak és nem akartak. Bizottságunk már 2000-ben kezdeményezte, hogy a hatóságok esetükben tekintsenek el a letelepedés általános feltételeitől (erre az akkori jogszabályok lehetőséget adtak a Kormánynak), javaslatunkat azonban a Belügyminisztérium akkori vezetése elutasította. 2004. június 10-én levélben hívtuk fel Lamperth Mónika belügyminiszter figyelmét a kérdésre, majd a MENEDÉK Migránsokat Segítő Egyesülettel együtt a BM Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal elnökéhez címzett nyílt levelet tettünk közé a sajtóban. E fellépések hatására a belügyminiszter asszony szeptember 14-én kelt levelében arról tájékoztatta bizottságunkat, hogy kivételes méltányosságból 160 vajdasági magyarnak engedélyezi a magyarországi letelepedést. Bár a kivételes méltányosság nem vonatkozott azokra, akiket a BAH időközben megfosztott a befogadotti státusztól, végül mintegy 130 évek óta bizonytalanságban élő embernek legalább a jogi helyzete rendeződött.

Jogsértő rendőri intézkedések

Az előző évekhez hasonlóan a Bizottság jogi segítséget nyújtott jogellenes fogva tartásra vagy bántalmazásra panaszoló ügyfeleknek, akik közül sokan a fogda- és börtönmegfigyelő program révén értesültek a Bizottság tevékenységéről.

- A Helsinki Bizottság ügyvédjének (dr. Farkas Lilla) közreműködése révén a Fővárosi Ítéltábla kártérítésre kötelezte a Budapesti Rendőr-főkapitányságot, mert járőrei nem engedték meg egy férfinak, hogy igazoltatáskor használja telefonját, majd előállították, és az őrszobán másfél óráig fogva tartották. A rendőrök azzal indokolták az eljárást, hogy a férfi nem tudta igazolni magát, ezért le kellett kérni adatait a nyilvántartásból. A sértett szerint azonban egyszerűbb módja is lett volna személyazonossága tisztázásának. A bíróság szerint a járőrök aránytalanul szigorúan jártak el, indokolatlanul korlátozták a felperes személyi szabadságát, ezért 100.000 forint nem vagyoni kártérítésre kötelezte a rendőrséget.
- Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Kmetty v. Magyarország ügyben 2003. december 16-i ítéletében egyhangú döntéssel megállapította, hogy Magyarország megsértette az Európai Emberi Jogi Egyezmény 3. cikkét (embertelen és megalázó bánásmód tilalma) azzal, hogy a kérelmező bántalmazással kapcsolatos panaszait a hatóságok nem kellő alaposítással vizsgálták ki. A kérelmezőt dr. Somogyi János, a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje képviselte a Bíróság előtti eljárásban.

A fenti gyakoribb esettípusok mellett a Tanácsadó Iroda 2004-ben több érdekes esetben nyújtott jogi segítséget.

- A szombathelyi Z. házaspár – félve a következményektől – elzárkózott attól, hogy bizonyos, általuk veszélyesnek tartott kötelező védőoltásokat beadjanak két éves kisgyermeküknek. A házaspár álláspontja szerint a magyar szabályozás túlzottan merev, bürokratikus, olyan esetekben is kötelezővé teszi az oltás beadását, amikor nemzetközi adatok szerint az oltással járó szövődményeknek nagyobb a valószínűsége, mint a betegséggel való fertőződésnek. A sikertelen gyámhatósági eljárások után az ügyészség vádat emelt a házaspár ellen kiskorú veszélyeztetésének büntetése miatt. A Magyar Helsinki Bizottság két ügyvédje látta el a házaspár védelmét. Álláspontunk szerint a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, legfeljebb járványügyi szabályszegést valósíthat meg: nem tehetné meg az állam, hogy ilyen eszközökkel kényszerítse rá a házaspárt az oltások beadására. Az elsőfokú bíróság példátlanul szigorú ítéletével a házaspár mindkét tagját 6-6 hónapi, végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte, és pártfogó felügyelet alá helyezését rendelte el, mellyel az oltások beadására kívánta rászorítani őket. A fellebbezést követően a másodfokú bíróság az ítéletet megváltoztatta, és a szülőket pénzbüntetésre ítélte, nem változtatott azonban a cselekmény büntetőjogi minősítésén.
- Az 1999-ben hatályba lépett, a prostitúció közrendvédelmi szabályairól rendelkező törvény látszólag dekriminalizálta Magyarországon a prostitúciót. Előírta az önkormányzatoknak az ún. türelmi zónák kijelölését, ahol – egyéb közegészségügyi szabályok betartása esetén – legálisan folytatható a szexmunka. Az önkormányzatok e kötelezettségüknek a mai napig nem tettek eleget. A törvény rendelkezései szerint a türelmi zónák kijelölése hiányában sem feltétlenül büntetendő e tevékenység, ha az a törvény által meghatározott, ún. védett övezeten kívül történik. (Védett övezetnek minősül pl. a közintézmények, kegyhelyek, iskolák környéke 200 vagy 300 méteres körzetben.) Annak érdekében, hogy a védett övezetek határai egyértelműek legyenek, a Magyarországi Prostituáltak Érdekvédelmi Egyesülete a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédjének (dr. Kárpáti József) segítségével speciális államigazgatási eljárásokat kezdeményezett Budapest 12 kerületében és Kecskeméten. Az eljárások célja az volt, hogy az illetékes jegyzők adjanak ki hatósági bizonyítványokat, melyek igazolják, hogy az egyesület által megjelölt közterületek beletartoznak-e a törvény által védett övezetként meghatározott területekbe. Két budapesti kerület és Kecskemét eleget tett a kérelemnek, de a többi jegyző elutasította. Az egyesület bírósághoz fordult, mely jogerősen kötelezte a jegyzőket a hatósági igazolványok kiadására. A Legfelsőbb Bíróság azonban felülvizsgálati eljárásban elutasította a kérelmet azzal, hogy a Magyarországi Prostituáltak Érdekvédelmi Egyesülete nem is lett volna jogosult ilyen eljárások kezdeményezésére, továbbá a hatósági bizonyítványok kiállítására való kötelezés önkormányzati hatáskört vonna el. A döntéssel fennmaradt a teljes jogbizonytalanság a kérdésben: sem az ombudsman, sem a Legfőbb Ügyész állásfoglalása nem volt elegendő arra, hogy az önkormányzatokat rá lehessen venni törvényi kötelezettségük betartására, azaz a türelmi zónák kijelölésére: Magyarországon az önkormányzatok normasértése gyakorlatilag szankcionálhatatlan. A Legfelsőbb Bíróság döntése következtében nem lehet előre és pontosan tudni, mely területek minősülnek védettnek. A jogbizonytalanság még kiszolgáltatottabb helyzetbe hozza a prostituáltakat. 2000-2001-ben egyes prostituáltak – miután a milliós nagyságrendű szabálysértési bírságot a bíróságok elzárásá változtatták át

- két évet töltöttek börtönben olyan cselekményért, amely a meghirdetett korszerű szabályozás értelmében nem bűncselekmény.

Egy vitatott ügy

- Bár a Magyar Helsinki Bizottság az ügygel 2005-ben került kapcsolatba, a történet 2004-ben kezdődött: a rá irányuló társadalmi figyelem indokolta teszi, hogy itt szóljunk róla. Az Emberi Jogi Tanácsadó Irodát azzal a kéréssel kereste meg Bácsfi Diána, a nyilas eszméket hirdető Magyar Jövő Csoport vezetője, hogy Bizottságunk ügyvédje, dr. Kárpáti József vállalja el védelmét az ELTE Bölcsészettudományi Karán ellene indított fegyelmi eljárásban. A Bizottság szokásos heti munkaértekezletén munkatársaink megvitatták a kérdést. Formális szavazás nélkül az az álláspont alakult ki, hogy dr. Kárpáti József vizsgálja meg, mennyire megalapozott az eljárás jogilag, és ha pusztán szakmai megfontolások alapján elvállalhatónak látja az ügyet, a morális és politikai felelősséget a Bizottság, személy szerint a Bizottság elnöke vállalja. Ez utóbbi döntést az motiválta, hogy a Bizottság munkatársainak legalább egy része úgy látta, Bácsfival szemben a rendőrség önkényes, jogsértő módszereket alkalmaz (rendezvények jogalap nélküli betiltása, előállítás mondva csinált ürüggyekkel, jogsértő, utólag „törvényesített” fogva tartás), az egyetem pedig ezeket a rendőri intézkedéseket használja a fegyelmi eljárás igazolására. Megítélésünk szerint a jogállami normákat, eljárási szabályokat a jogállam ellenségeivel szemben is be kell tartani. Ráadásul úgy láttuk, Bácsfi Diánát a hatóságok meg a politikai véleményformálók afféle „Prügelknabénak” tekintik: rajta statuálnak példát, miközben a Magyar Jövönél jóval erősebb szélsőséges csoportok rendezvényekre szólíthatják fel híveiket (Lelkiismeret 88), látványos neonáci demonstrációkat szervezhetnek (Vér és Becsület), nem is beszélve egyes sajtóorgánumok uszító írásairól. Az ügyről a maga és a Bizottság álláspontját dr. Kárpáti József fejtette ki a Magyar Hírlapban. A kibontakozó vitát az tette különösen feltűnővé, hogy a Bizottságot két, a Bizottsághoz a lehető legközelebb álló személy, Komoróczy Géza tiszteletbeli elnök (Mit védjenek a liberálisok? ÉS 2005) és Zolnay János, a Bizottság tagja (Ingerköszöb, ÉS 2005/7) bírálta. Írásaikra a Bizottság elnöke válaszolt (Egy szó helyett kétezer, ÉS 2005/6, és Kiket véd a jogvédő? ÉS 2005/14).

1.2. Menedékkérők hatékony jogvédelme program

Az elmúlt két évben Európa-szerte csökkent a menedékkérők száma. Ennek mindenekelőtt az oka, hogy a három országban, ahonnan a 90-es években a legtöbb menekült érkezett, megváltozott a helyzet. A volt Jugoszláviában véget ért a háború, Afganisztánban és Irakban az amerikai beavatkozás megdöntötte a tálibok, illetve Szaddám Husszein rémuralmát. Ez egyúttal azt is bizonyítja, nem igaz, hogy a menedékkérők többsége gazdasági migráns: a kérelmezők 60 százaléka elviselhetetlen politikai körülmények miatt hagyta el országát. A Magyarországra érkező menedékkérők száma azonban az európai átlagnál nagyobb arányban csökkent. (2002-ben 6412, 2003-ban 2401, 2004-ben már csak 1600 új kérelmet nyújtottak be). Ez feltehetően összefügg azzal, hogy Magyarország igen jelentős mértékben megerősítette a keleti és déli határ, a majdani schengeni külső határ védelmét. További ok Magyarország elkerülésére, hogy az idegenrendészeti és a menedékjogi jogszabályok kiszámíthatatlanná teszik, kit küldenek a menedékkérők közül rövid úton vissza Ukrajnába, ki kerül nyílt befogadó állomásra, és ki idegenrendészeti őrizetbe, amelynek egy éves időtartama európai összehasonlításban példátlanul hosszú. Az európai és a magyarországi tendenciával ellentétesen Csehországban és Szlovákiában jelentősen megnőtt a nyilvántartásba vett új menedékjogi kérelmek száma, azaz a migrációs útvonal Magyarország felől Északra tolódott el. Ez nem változtat azonban a tényen, hogy az Európai Unió új tagországai a csatlakozás ellenére tranzitországok maradtak, amelyek továbbra sem akarják megosztani a menekültek befogadásának terheit a régi tagországokkal.

A Menedékkérők hatékony jogvédelme program keretében a Magyar Helsinki Bizottság 2004 januárjában látogatást tett Magyarországon déli és keleti határai mentén és felkereste az itt található határőrségi intézményeket. A látogatássorozat célja az volt, hogy tapasztalatokat gyűjtsünk a szomszédos országokkal kötött visszaadási egyezmények gyakorlati alkalmazásáról, és arról mennyiben érinti ez harmadik államok polgárait (köztük menedékkérőket). A látogatás megállapításai hangsúlyozták, hogy a menedékkérők azon alapvető joga, hogy beléphessenek annak az országnak a területére, ahol menedéket kívánnak kérni, nem érvényesül maradéktalanul Magyarországon. Azt tapasztaltuk, hogy mindenekelőtt az ukrain határszakaszon a határőrség afgán, iraki, törökországi kurd menekülőket küld vissza a biztonságos harmadik országnak nem minősíthető Ukrajnába, azzal az átlátszó ürüggyel, hogy nem kértek menedékjogot. Holott a megtekintett jegyzőkönyvek tanúsága szerint kértek, legfeljebb az ASYL szót nem mondták ki. A látogatásról készült jelentést a Bizottság megküldte a Határőrségnek, majd nyilvánosságra hozta. A Határőrség nem fogadta el a jelentés megállapításait, de újabb határszemlét nem engedélyezett.

A Bizottság menedékjogi ügyvédhálózatának tagjai a Határőrséggel 2002-ben aláírt Együttműködési megállapodás alapján továbbra is rendszeresen látogatják a Határőrség által fenntartott idegenrendészeti fogdákat. Ezekben azonban jelenleg viszonylag kevés külföldit tartanak fogva: átlagosan mintegy nyolcvan főt. Ahhoz, hogy a Bizottság megfigyelő és jogi segítségnyújtó tevékenységét a déli és keleti határon működő határrendészeti kirendeltségekre is kiterjessze, ahol a határon elfogott külföldieket fogva tartják, majd átadják a szomszédos ország hatóságainak, a Határőrség Országos Parancsnoksága egyelőre nem járult hozzá, jóllehet a határmegfigyelést a Menekültügyi Főbiztosság erőteljesen szorgalmazza.

Eredményesebbé vált viszont a jogi segítségnyújtás a befogadó állomásokon tartózkodó kérelmezők menedékjogi ügyében. 2004. május 1-e óta a Fővárosi Bíróság peres eljárásban vizsgálja felül a menekültügyi hatóság határozatait. Amióta a kérelmezőnek és jogi képviselőjének módja van arra, hogy a bíróság előtt szálljon vitába a BÁH képviselőjével, a bíróság sorra helyezi hatályon kívül a menekültkénti elismerést megtagadó államigazgatási határozatokat, és kötelezi új eljárásra a menekültügyi hatóságot. Fokozatosan javul a határozatok jogi minősége, és nő az elismerések arányszáma is. 2004-ben, miközben a kérelmek száma a fentebb leírt módon csökkent, az elismerések száma 149-re emelkedett.

Az EU-csatlakozási folyamat lezárásaként 2004 tavaszán felgyorsult a közösségi jogi vívmányok (acquis) átvétele az idegenrendészeti és menedékjogi területen is. 2003 őszén a kormány elkezdte e törvények módosításának folyamatát. Annak ellenére, hogy e folyamatban a civil szervezeteknek nem nagyon volt lehetőségük észrevételeiket eljuttatni a kormányzati szerveknek, az elfogadott módosítások közé bekerültek a Bizottság javaslatai is: az előzőnél kedvezőbb megoldások születtek például a családegyesítés, az őrizetben lévő külföldiek képviselete, az őrizet elrendelésével és meghosszabbításával kapcsolatos eljárás tekintetében. E folyamat része a fentebb említett jogszabály-módosítás is, a peres eljárás kötelezővé tétele a menedékjogi határozat államigazgatási felülvizsgálata során.

2004-ben a Helsinki Bizottság által koordinált menedékjogi ügyvédhálózat hozzávetőleg 330 esetben nyújtott jogi segítséget menedékkérőknek.

2004-ben a programot az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és az Európai Menekültügyi Alap támogatta.

1.3. Menedékjogi jogklinikák

A Magyar Helsinki Bizottság a budapesti, győri és debreceni jogi karokon Jogklinikák programot működtet. A program lehetőséget nyújt joghallgatóknak, hogy már az egyetemi éveik során ügyvédek irányítása alatt betekintést nyerjenek a menedékjogi eljárásba, és tapasztalatokat gyűjtsenek a hazai és nemzetközi menedékjogi és idegenrendészeti jogalkalmazás gyakorlatáról. E mellett a programban részt vevő joghallgatók jogi tanulmányaik során specializált elméleti képzésben vesznek részt, melynek keretében megismerik a magyar menekültügyi és idegenrendészeti szabályozást és a nemzetközi menedékjogi, emberi jogi normákat. Az egyetemi képzésben 2003-tól növekvő hangsúlyt kapott a közös menedékjogi politikával kapcsolatos európai uniós joganyag.

A programot 2004-ben az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és a Soros Alapítvány támogatta.

2. Emberi jogi megfigyelő programok

2.1. Fogda- és börtönmegfigyelő program

Az Országos Rendőr-főkapitánysággal és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával kötött együttműködési megállapodások alapján a Bizottság megfigyelő csoportokat küld a rendőrségi fogdába és bv. intézetekbe. A program célja, hogy figyelemmel kíséresse az előzetes letartóztatásban lévők és az elítéltek helyzetét, jogaik érvényesülését, kezdeményezze a tapasztalt jogsértések megszüntetését, illetve az európai normákkal ellentétes, korszerűtlen jogszabályok módosítását.

A fogdamegfigyelő program keretében két- vagy háromfős csoportok figyelik meg a rendőrségi fogdában foganatosított előzetes letartóztatás körülményeit. Az ügyvédekből, orvosokból, valamint kisebb részben szociális munkásokból és szociológusokból álló csoportok az Országos Rendőr-főkapitánysággal 1997-ben aláírt, és azóta is érvényben lévő megállapodás értelmében előzetes bejelentés nélkül, bármely napszakban látogatást tehetnek a rendőrségi objektumokban, a biztonsági szabályok betartásával beléphetnek a fogdába, a zárakba, valamint az előállító helyiségekbe, és biztonsági felügyelet mellett, de ellenőrzés nélkül beszélgetést folytathatnak, kérdőíves interjúkat készíthetnek a fogva tartottakkal. A megfigyelő csoportok két-két tagja havonta összesen három látogatást tesz a rendőrségi fogdában. A csoportvezető

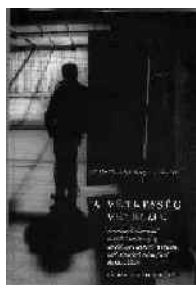
feladata, hogy minden látogatás után jelentést készítsen a Bizottság számára, illetve, amennyiben a megfigyelés során a csoport tagjai valamilyen visszaélést tapasztaltak, erről levelet írjon a fogda fenntartásáért felelős rendőri vezetőnek. A beszámoló hitelességéért a csoportvezető viseli a felelősséget. Az új büntetőeljárás törvény értelmében a letartóztatottat csak 30 napig, a lehetséges hosszabbításokkal együtt összesen 60 napig lehet rendőrségi fogdában fogva tartani, utána át kell helyezni valamelyik büntetés-végrehajtási intézetbe. E rendelkezés hatályba léptetését a kormányok éveken át halogatták, noha a rendőrségi fogva tartás gyakorlatát több nemzetközi szervezet (CPT, az ENSZ Emberi jogi bizottsága) kifogásolta. 2005 január 1-ével azonban a rendelkezés hatályba lépett. Ennek következtében a fogdák kiürültek, a rendőrség számos fogdát bezárt, egyes fogdákat átadtak a büntetés-végrehajtásnak. Így a fogdalátogatások száma 2005-től csökken.

1999-ben a Bizottság a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával (BVOP) is együttműködési megállapodást kötött. Ez lehetőséget biztosít arra, hogy a börtönmegfigyelő program során a Magyar Helsinki Bizottság emberi jogi megfigyelői látogatásokat tegyüenek az ország bármelyik bv. intézetében, valamint eseti jelleggel a Bizottság megbízottja konkrét ügyek kapcsán is felkeressen egy-egy fogva tartottat valamely bv. intézetben.

A Bizottság megfigyelő csoportjai 2004-ben összesen 7 látogatást tettek büntetés-végrehajtási intézetben, és 96 rendőrségi fogdát kerestek fel. A börtönlátogatásokról készített jelentések a BVOP-val való egyeztetést követően a Bizottság honlapján olvashatóak.

Felmérés az előzetes letartóztatásban lévők helyzetéről

2003 őszén a Magyar Helsinki Bizottság munkatársai 16 rendőrségi fogdában és 10 büntetés-végrehajtási intézetben összesen 500 előzetes letartóztatásban lévő gyanúsítottal készítettek kérdőíves interjút. A felmérés középpontjában a sérelmes bánásmód (bántalmazás, kényszervallatás, lélektani nyomásgyakorlás és egyéb túlkapások) gyakoriságának valamint a védelemhez való jog érvényesülésének vizsgálata állt. A vizsgálat során a megkérdezettek 17 százaléka állította, hogy a büntetőeljárás során bántalmazták; a romák, a kevésbé iskolázottak és a fiatalok körében a bántalmazásról panaszuk aránya magasabb volt. A rászoruló terheltek, akiknek nincs pénzük arra, hogy ügyvédet hatalmazzanak meg, kevésbé érvényesíthetik a hatékony védelemhez való jogukat, mint a tehetősebbek. Minden harmadik megkérdezett, akit kirendelt védő véd, a felmérés időpontjáig még nem találkozott védőjével. Volt olyan megkérdezett, akit előzetes letartóztatásának egy éves időtartama alatt nem találkozott ügyvéddel.

A felmérés eredményeit Kádár András Kristóf terjedelmes jelentésben foglalta össze. A kéziratot megküldtük az érintett rendőri, büntetés-végrehajtási, ügyészségi szerveknek, az ügyvédi kamaráknak. A kézirat alapján 2004. április 16-17-én konferenciát rendeztünk, amelyen mintegy százan vettek részt, főként az említett szervek képviselői. A vita tanulságai alapján a szerző kiegészítette munkáját. A könyv *A vétkesség vélelme* címmel jelent meg 2004 őszén. Az angol nyelvű változat 2005 februárjában látott napvilágot *Presumption of Guilt* címmel.

2004-ben a programot a Brit Külügyminisztérium Emberi Jogi Projekttalaja, az Európai Közösség Phare ACCESS programja, és a Nyílt Társadalom Alapítvány (Open Society Institute) támogatta.

3. Jogérvényesülést kutató és jogi reformot ösztönző programok

A Magyar Helsinki Bizottság fontosnak tartja, hogy több szinten járuljon hozzá az emberi jogok magyarországi érvényesülésének fejlődéséhez. A jogi segítségnyújtó és emberi jogi megfigyelő programjaink közvetlen gyakorlati tapasztalatait és hatásait a jogérvényesülést kutató, a jogi reformokat ösztönző programjainkban is felhasználjuk. E programok tapasztalatait és olykor eredményeit visszahatnak a jogi segítségnyújtás gyakorlatára is.

3.1. Modell program a kirendelt védői rendszer reformjáért

A joghoz való hozzájutás (*access to justice*) hatékony magyarországi érvényesülése érdekében a Bizottság a „nép ügyvédje” rendszerbe való bekapcsolódása mellett, a Holland Helsinki Bizottsággal együttműködésben 2004. márciusában indította el a Büntetőjogi Segítségnyújtási Programot, amely a

jelenlegi kirendelt védői rendszer reformjához kíván hozzájárulni. A program a Holland Külügyminisztérium MATRA programja támogatásával valósul meg.

A program keretében a Bizottság – egy nyilvános felhívást követően – 40 ügyvéddel kötött szerződést kötött, hogy ellássák összesen 120 terheltnek a védelmét, akiknek a büntetőeljárás törvény értelmében a védelme kötelező, de jövedelmi és vagyoni viszonyaik miatt nincs lehetőségük védő meghatalmazására, valamint azon terheltékét, akik védő kirendelését kérik, amennyiben a hatóság megállapította a személyes költségmentességüket.

A program felügyeletét és azon belül a védői tevékenység nyomon követését a Budapesti Ügyvédi Kamara, az Igazságügyi Minisztérium és a Helsinki Bizottság egy-egy képviselőjéből, valamint a Helsinki Bizottság által felkért ügyvédekől és egyetemi oktatókból álló héttagú kuratórium végzi.

A Bizottság a program keretében ügyeleti szolgálatot hozott létre, amelyet – a Budapesti Rendőr-főkapitánysággal kötött együttműködési megállapodás értelmében – három budapesti rendőrkapitányságról és a BRFK két osztályáról értesítenek, ha ügyvéd kirendelése szükséges. A diszpécser szolgálat ügyvédet küld a rendőrség által megjelölt helyszínre a megjelölt időpontban. Itt az ügyvéd a rászorultsági nyilatkozat felvételével megállapítja, hogy a terhelt rászorult-e (azokat ugyanis, akik megengedhetnék maguknak, hogy ügyvédet hatalmazzanak meg, de ezt valamilyen okból nem kívánják, a Bizottság nem veszi fel a programba). Amennyiben a terhelt rászoruló, az ügyvéd felveszi tőle a meghatalmazást, és onnantól kezdve meghatalmazott védőként látja el a védelmét. Ugyanúgy és ugyanolyan szabályok alapján tehát, mintha az ügyvédet terhelt "fogadta" volna, azzal a különbséggel, hogy a díjazást nem az ügyféltől, hanem a Helsinki Bizottságtól kapja.

A programban részt vevő rendőri szervek részint kihasználva a megállapodás kikapuit, részint semmibe véve a megállapodás előírásait, hol a kihallgatás sürgősségére, hol arra hivatkozva, hogy a terhelt nem kívánt részt venni a programban, az esetek igen jelentős részében elmulasztották a diszpécser szolgálat értesítését. Ennek következtében az ügyfelvételi szakasz két hónap helyett majdnem négy hónapig tartott, és feltehetőleg a minta is torzult. Végül az ügyfelvételi szakasz lezárultáig, 2005. január 30-ig a Bizottsággal szerződésben álló ügyvédek 131 esetben vállalták a gyanúsított védelmét. Ez alatt az idő alatt mindössze három esetben fordult elő, hogy a védő nem volt jelen a terhelt első kihallgatásán.

A program keretében a kuratórium tagjai 2004 tavaszán ellátogattak Hollandiába, hogy tapasztalatokat szerezzenek a holland jogi segítségnyújtó rendszer jogszabályi és intézményi hátteréről, illetve gyakorlati működéséről. 2005. február 9-11-én a holland jogi segítségnyújtó rendszer szakértői látogattak Magyarországra, és itt találkoztak az Igazságügyi Minisztérium, a Fővárosi Bíróság, a Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet és a budapesti Ügyvédi Kamara képviselőivel.

3.2. Romák a büntetőeljárásban (A törvény előtti egyenlőség érvényesülése a büntetőeljárásban cigány és nem cigány terhelték esetén)

A 2001-ben indult kutatási projekt célja:

- ♦ feltárni, hogy büntetőeljárás során a romákkal szemben van-e a hatóságok részéről megnyilvánuló diszkrimináció;
- ♦ amennyiben létezik ilyen gyakorlat, megbecsülni annak mértékét, bemutatni annak formáit;
- ♦ javaslatokat kidolgozni, amelyek a hátrányos hatósági megkülönböztetés közvetlen, illetve közvetett formáival szemben a romák számára hatékony védelmet nyújtanak;
- ♦ hozzájárulni az igazságszolgáltatás társadalmi kontrolljához.

A projekt statisztikai-szociológiai módszerekkel megszerzett eredményeivel kívánt hozzájárulni ahhoz a vitához, amely arról zajlik, hogy a büntetőeljárás során, esetleg a magában a büntetés kiszabásban eltérő elvek érvényesülnek-e a roma, illetve a nem roma terheltékkel szemben. A vizsgálat során 18 első fokú bíróságon 1147 darab teljes bírósági büntető aktát dolgoztunk fel standardizált kérdőív alapján, amely tartalmazza az eljárás összes lényeges momentumát (a bűncselekmény jellemzőit, az elkövető személyi körülményeit, az eljáró hatóságok lépéseit, a nyomozás, illetve az ítélet részleteit). Annak érdekében, hogy az ügyeket könnyebben összehasonlíthassuk, csak három bűncselekmény fajta (lopás vétsége, lopás büntette, és rablás büntette) ügyében keletkezett iratokat vizsgáltuk. Az így nyert adatokat statisztikai módszerekkel dolgozzuk fel, illetve szociológiai és jogi aspektusból értékeljük. A feldolgozás eredményeinek értékelésére 2004 februárjában szakmai konferenciát rendeztünk, amely a metodológia és az értékelés több buktatójára is felhívta a figyelmet. A kutatás jelen állása alapján nem mondható ki egyértelműen, hogy akár az előzetes letartóztatás hossza, akár a büntetés súlyossága tekintetében olyan szignifikáns

különbségek volnának a büntetőeljárások között, amelyek kizárólag a terhelt etnikai hovatartozásának a következményei. .Egyértelműen kiderült viszont, hogy a bűncselekmények felderítése során a hazai gyakorlatban is érvényesül az angol-amerikai szakirodalomból jól ismert *racial profiling* jelensége, az a gyakorlat tehát, a nyomozó hatóságot jelentős mértékben befolyásolja a lehetséges elkövető „etnikai profilja”. Ez azt jelenti, hogy egy nem roma elkövetőnek, ha nem érik tetten, sokkal nagyobb esélye van arra, hogy nem kerül a rendőrség látókörébe, mint roma társának. Ennek látványos bizonyítéka, hogy a nem cigány elkövetők 23 százaléka, a cigány elkövetőknek csupán 14 százaléka került tettenérés következtében rendőrkézre. Ugyanakkor igazoltatás, közúti ellenőrzés során a cigány elkövetőknek 29, a nem cigány elkövetőknek csak 17 százaléka bukott le.

3.3. A jogszabály-alkotási folyamat során tett észrevételek

A Bizottság 2004-ben az alábbi jogszabály-tervezetekhez fűzött észrevételeket:

- Észrevételek az idegenrendészeti és menedékjogi törvény módosításához (2004. április)
- Észrevételek a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló törvény koncepciójához (2003. december) és javaslatához (2004. augusztus)

4. Regionális együttműködésen alapuló programok

4.1. Regionális program a közép-európai menedékjogi jogklinikák támogatására (LARC)

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság támogatásával a Bizottság 2001 nyarán indította el a LARC - Legal Assistance Through Refugee Clinics elnevezésű programot. A program célja, hogy hozzájáruljon a közép-európai és baltikumi országokban létrejött menedékjogi jogklinika programok fejlődéséhez, közvetett módon elősegítve a régióban menedéket kereső külföldiek védelmét. Ennek érdekében a program – különböző képzések és szakmai konzultációk révén – szakmai segítséget nyújt a jogklinikákban részt vevő egyetemi tanárok, ügyvédek és joghallgatók részére, illetve elősegíti a régióbeli jogklinikai programok létrejöttét, megerősödését és együttműködését.

A program saját honlapja (www.larc.info) részletes tájékoztatást nyújt a program tevékenységéről.

2004-ban a LARC program:

- hatvan közép-európai jogklinika hallgatói részére 2004 áprilisában, Ljubljanában nemzetközi menedékjogi jogesetmegoldó és perbeszédmondó versenyt szervezett;
- az interneten www.refugeelawreader.org címen elérhető, egyedülálló angol nyelvű könyvtárat hozott létre a nemzetközi és európai uniós menedékjogi joganyagról és tudományos munkákból;
- a megújított *Refugee Law Reader* törzssanyagát nyomtatott formában is megjelentette, hogy megkönnyítse a szakmában oktató professzorok munkáját;
- júliusban felkereste a program albániai partnereit, majd novemberben a szerbiai menekültügyi szervezetekhez látogatott el a menekültügyi helyzet, a menedékjogi szabályozás és a menedékkérőknek jogi segítséget nyújtó civil szervezetek jogi és egyéb körülményei felmérése céljából;
- októberben a Menedék Egyesület szociális munkásai közreműködésével a jogklinikákkal együttműködő ügyvédek és egyetemi oktatók részére képzést szervezett az elismert menekültekkel kapcsolatos jogi tanácsadási munka továbbfejlesztéséről;
- felmérte a közép- és kelet-európai régióban működő menedékjogi jogklinikák anyagi helyzetét és kilátásait, majd a jogklinikákra szabott, gyakorlatias szemléletű adományszerzési kiadványt készített, amely praktikus pályázatírási tanácsok mellett a szervezetek számára releváns donorkról szóló információkat is tartalmazza. A projekt 2005 januárjában folytatódott egy kétnapos képzéssel, melynek célja az volt, hogy a jogklinikák képviselőit elméleti és gyakorlati útmutatókon keresztül felkészítse a régió adományszerzési szektorában végbemenő változásokra, illetve az azokhoz való sikeres alkalmazkodásra;
- partnereinek egyéni konzultációs lehetőséget biztosított az adományszerzés, szervezeti menedzsment, oktatási módszertan stb. terén.

A LARC program elsődleges támogatója az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, illetve egyes projektjei az Európai Unió ifjúsági programja, az Európa Tanács európai ifjúsági alapítványa, illetve a Nemzetközi Visegrád Alap támogatásával valósultak meg.

4.2. Együttműködés a közép-európai régió menekültsegítő jogvédő szervezeteivel

A Bizottság 2004-ben az Európai Menekültügyi Alap támogatásával folyó „Information and Cooperation Forum” nevű nemzetközi projekt keretében szorosán együttműködött olyan német, osztrák, lengyel, cseh és szlovák civil szervezetekkel, amelyek menedékkérőknek és menekülteknek nyújtanak segítséget jogi és szociális területen. A projekt során a résztvevő szervezetek képviselői felkeresték az érintett országokban a menedékkérők, migránsok elhelyezésére szolgáló intézménytípusokat (nyitott menekülttáborokat, idegenrendészeti fogdákat). A projekt célja az volt, hogy a látogatássorozat alatt a résztvevő szervezetek gyakorlati tapasztalatokat szerezzenek arról, hogy ezen országokban milyen befogadási körülmények várják a menedékkérőket, és hogyan érvényesülnek a gyakorlatban a menedékkérők fogadásának minimumszabályait megállapító európai közösség irányelv, illetve a több EU-tagállamban menedékjogi kérelmet benyújtó menedékkérők esetén a kérelem elbírálásáért felelős tagállam kijelöléséről szóló „Dublin II” rendelet előírásai. A projektben részt vevő szervezetek 2004. szeptemberében Németországban egy zárókonferencia keretében hasonlították össze tapasztalataikat.

4.3. Érdekérvényesítő készségfejlesztés közép-európai menekültügyi civil szervezeteknek

A Magyar Helsinki Bizottság tréningprogramot szervezett az EU menedékjogi vívmányairól a közép-európai menekültsegítő civil szervezetek érdekérvényesítő képességeinek fejlesztése érdekében. A tréningprogram az Európai Bizottság támogatásával valósult meg.

A Magyar Helsinki Bizottság két alkalomból álló képzést szervezett a Lengyelországban, Csehországban, Szlovákiában, Szlovéniában és Magyarországon – jogi és szociális téren – működő menekültsegítő szervezeteknek részére. A képzés célja az volt, hogy megismertesse a résztvevőkkel ez EU menedékjogi joganyagát, meghatározza azokat a területeket, ahol nemzeti szinten szükség és lehetőség van a lobbizásra, illetve felvértezze a szervezetek képviselőit a lobbizáshoz szükséges készségekkel.

Az első, 2003 novemberében tartott képzésen az Európai Unió közös menedékjogi politikája keretében elfogadott hat fő közösségi jogszabályt tekintettük át. A fél évvel később, 2004. májusában rendezett találkozón a stratégiai érdekérvényesítés, lobbizás, sajtókapcsolatok fejlesztésének lehetőségeit jártuk körül.

Budapest, 2005. április 21.

Kőszeg Ferenc s.k.
elnök
Magyar Helsinki Bizottság